

Arizona:

una «terra incognita»

viatges

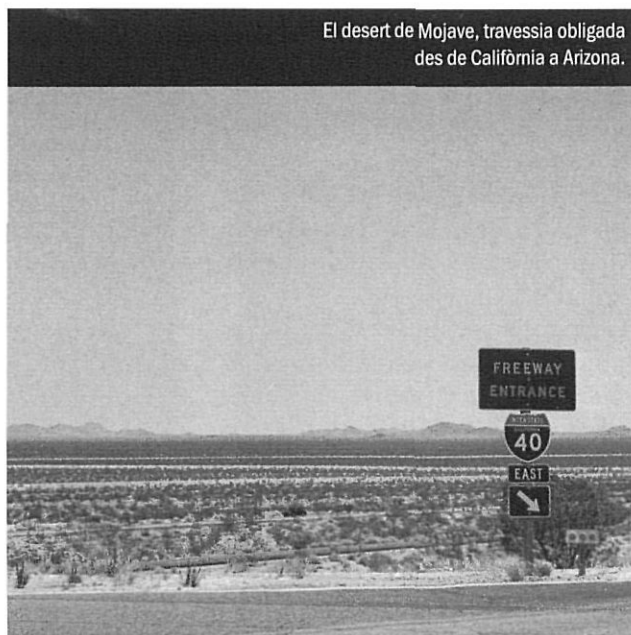
en el mapa dels EUA

Dani Vivern L'uropeu sol tenir una idea prefabricada dels Estats Units, en què abunden les imatges de gratacels, d'aglomeracions de gent i cotxes, un frenètic ritme de vida, uns gustos força extravagants i fatxendes – segons la percepció d'aquí– i unes pinzellades d'espai d'espai per la presumpta inseguretad ciutadana. Com en tots els tòpics, alguna cosa hi ha de cert. Però Arizona no és Manhattan, ni Chicago, ni els barris baixos de Washington. És una terra encara mig salvatge, sorprenent i dura, però que es deixa veure, amb calma, i que regala el viatger amb el silenci que imposen les infinituds.

Moltes vegades, el periple dels turistes en territori nord-americà es redueix a un rosari més o menys previsible de grans centres urbans, amb ben poc contacte amb els espais oberts. Un percentatge escàs de viatgers opta per llogar un vehicle, obrir un mapa de carreteres i deixar-se anar. Aquest mètode de fer turisme –tan recomanable als Estats Units– és, segurament, l'única manera digna de visitar els estats de l'Oest, entre ells Arizona. El lloguer de vehicles i la gasolina surten molt barats en comparació amb els estàndards europeus, i la senyalització de carreteres és claríssima i efectiva.

El punt de sortida sol ser una de les dues grans conurbacions californianes. Però San Francisco –ciutat més digerible, contrastada i bohèmia que Los Angeles– ofereix una ruta més atractiva cap a les terres de l'interior, ja que ens situa al peu dels grans parcs de Sierra Nevada, com el Yosemite, Kings Canyon o Sequoia. D'aquesta manera, i dedicant un

El desert de Mojave, travessia obligada des de Califòrnia a Arizona.

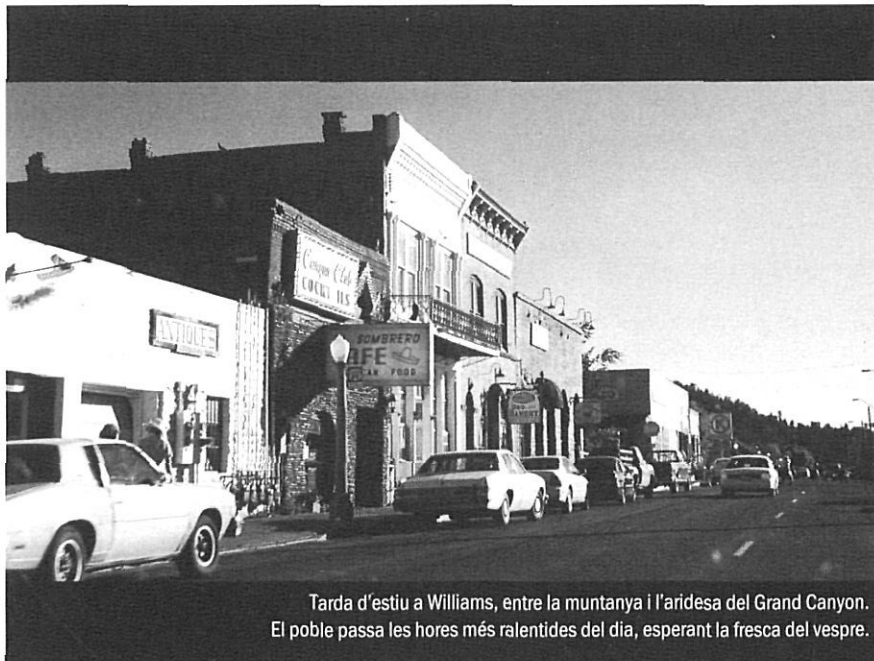

parell o tres de dies a San Francisco, dos als parcs, cinc a Arizona i fent una estada de descans a Las Vegas, el viatge és rodó, i encara permet, sense ultrapassar la quinzena de dies, trencar el llarg vol de tornada a Europa amb una visita d'un dia o dos a Nova York.

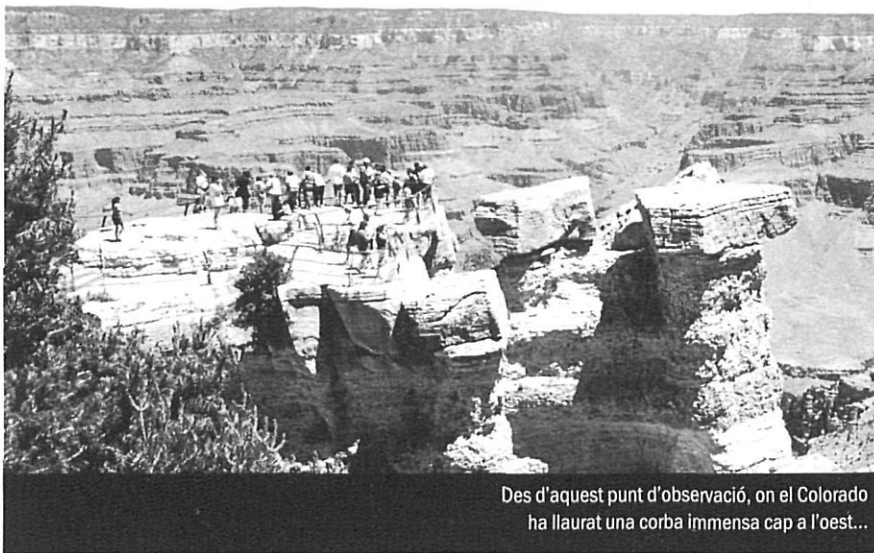
Un cop deixada enrere la costa del pacífic, el paisatge, en atansar-se a les zones desèrtiques del sud de Califòrnia, és abrupte. La vegetació d'alta muntanya i les tortuoses carreteres que baixen en picat fins al San Joaquin Valley passen ràpidament a convertir-se en l'aridesa del desert de Mojave i en una inacabable recta d'asfalt. La desolació del paisatge és extrema en arribar a la Interstate 40, carretera que ens mena directament a Arizona. Una mica més al nord, a la frontera entre Califòrnia i Utah, les planes àrides, només pigallades de matolls, s'enfonsen de cop en un geològic cop d'aixada. És el Death Valley, una depressió tòrrida i inhabitable a quasi cent metres per sota el nivell del mar. A tocar d'allà, els darrers contraforts de Sierra Nevada s'enfilen a gairebé 3.000 metres.

Els deserts

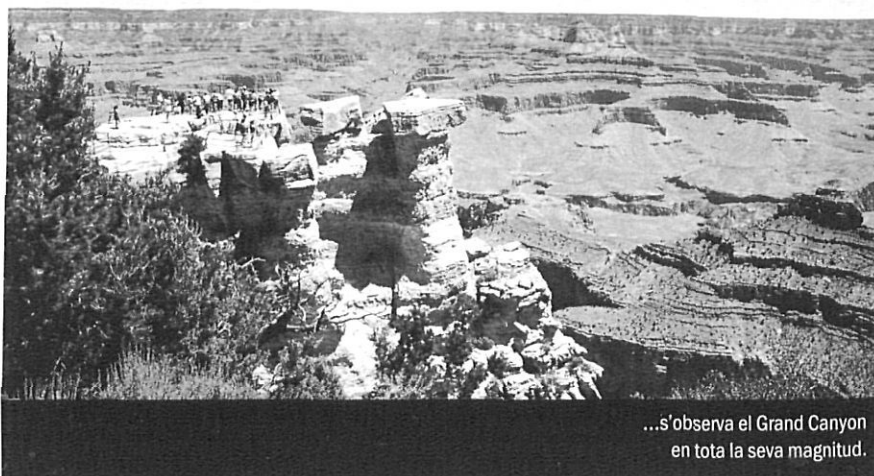
La sensació de carretera infinita s'apodera ben aviat del viatger. Ens adonem que el trànsit va minvant a mesura que avancem cap a l'interior. Són hores i hores de ruta, en què l'únic senyal de dubtosa civilització són els enormes camions, de cromats inversemblantment lluents i aspecte amenaçador, que fan la Interestatal fins a Nou Mèxic, Texas i més enllà, cap a l'est. De tant en tant, centenars d'hèlixs giravoltant sobre els turons indiquen la presència d'un parc eòlic fora mida. També, uns cartells de factura espartana i missatge contundent anuncien la proximitat de grans bases militars —com la d'Edwards— o de zones de proves aèries. Els únics éssers vius que reajusten el paisatge a escala comprensible, i que donen idea de les

Tarda d'estiu a Williams, entre la muntanya i l'aridesa del Grand Canyon. El poble passa les hores més ralenties del dia, esperant la fresca del vespre.

Des d'aquest punt d'observació, on el Colorado ha llaurat una corba immensa cap a l'oest...

...s'observa el Grand Canyon en tota la seva magnitud.

distàncies, són els exemplars de *Jos-hua tree*, una mena de barreja entre cactus i arbre característic del Mojave.

L'entrada a Arizona es produeix en creuar el riu Colorado, a la població de Needles. D'allà endavant, la sorpresa visual està servida. El desert, entès com a plana resseca, s'ha acabat. L'aridesa continua, però treballada fins a la nàusea, en forma de torrenteres, altiplans, carenes, fondals i serralades. Som immediatament conscients que el paisatge és, sense cap dubte, l'Oest en majúscula. Les *mesas* —formes geològiques de cim pla, que s'aixequen de sobte enmig del no-res— es retallen en cels on no falten mai núvols de *western*. L'aire del Pacífic, humit, ha d'enfilarse molt amunt per saltar les muntanyes de Califòrnia. A l'altiplà, a l'estiu, només arriben restes d'humitat.

L'alçada considerable del terreny —una mitjana de 1.900 metres sobre el nivell del mar— dicta una climatologia tan contrastada com el paisatge, que es transmuta de desert a bosc prealpí només d'enfilarse una mica per sobre d'aquesta cota.

Els topònims que anem trobant denoten la sobreposició de cultures que ha patit aquell territori en els darrers 200 anys. Hi abunden els noms indis, sobretot de les tribus navajo, apatxe i hopi, referits a elements geogràfics (Hualapai Mountains, Havasupai, Kaibab Forest...), mentre que les poblacions tenen un ressò inconfusiblement anglosaxó: Flagstaff, Williams, Kingman... Al sud de la gran ruta 40, és notòria la influència hispànica: Coronado, Sierra Estrella o les curioses Chocolate Mountains ens acosten a l'estat de Sonora, a Mèxic, país del qual Arizona formà part, al segle XIX, durant una vintena d'anys. El sud d'Arizona és, de bon tros, l'àrea més poblada, amb ciutats de creixement molt ràpid, com Phoenix i Tucson. En canvi, a la meitat septentrional, on mig estat és partit pel Grand Canyon, només hi ha

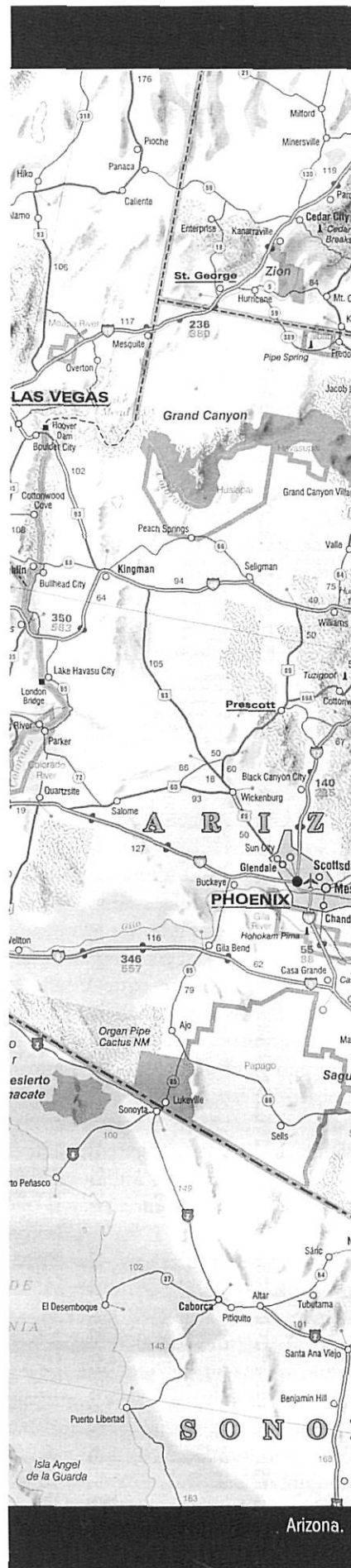
uns pocs nuclis urbans entre reserves índies.

S'agraeix, però, aquesta escassetat de població. Conduir per les carreteres del nord és un exercici gairebé relaxant. Fins i tot a les poblacions importants hi domina una calma i un silenci només trencats per les anades i vingudes dels trens de càrrega, o dels que, restaurats amb traça segons el més pur estil *western*, acosten turistes a les àrees d'interès.

L'exuberància en roca: Grand Canyon

Els coneixedors de la història d'aquestes terres asseguren que Arizona és de veritat l'última frontera dels Estats Units. La colonització de l'home blanc, que avança de l'Atlàntic cap a les Rocalloses, no va acabar de fer seus els territoris del Grand Canyon fins a final del segle XIX, quan Califòrnia i la costa del Pacífic ja bullien d'immigrants. El mateix Grand Canyon no va ser explorat de manera formal pels americans fins al 1858, i tot i això, l'informe del tinent Joseph C. Ives deia: «La nostra expedició ha estat la primera i sens dubte l'última formada per blancs que visiti aquesta comarca tan poc profitosa».

La primera impressió que produeix el Grand Canyon és d'irrealitat. L'excavació produïda pel Colorado durant quatre milions d'anys ha deixat al descobert, l'una sobre l'altra, totes les capes geològiques des del permic mitjà fins al precàmbric. Les enormes vetes de roca, de coloracions groguenques, roses, vermelles, marrons, grises i verdoses, produeixen un salt esglaonat que arriba en alguns punts als 1.700 metres de fondària, fins a les aigües del riu, només visible des d'alguns punts o sobrevolant en helicòpter o avioneta aquell buit immens. Només recórrer-lo des de l'aire pot donar idea de les seves dimensions: 443 quilòmetres de llargada, i 16 en els punts més amples.

Indis, pel·lícules i altre mites

Hi ha, a Arizona, d'altres «Canyons», potser no tan espectaculars però més accessibles per a una visita detinguda dels seus secrets: Marble Canyon, Canyon de Chelly o Moctezuma Castle són formacions geològiques d'aspecte menys brutal, aprofitades com a refugi pels antics pobladors indis. Les tribus hopi havien construït pobles sencers aprofitant les cavernes i voltes de roca obertes en els penya-segats, en els primers segles de la nostra era. Els indis anasazi van construir edificacions esglaonades, amb diversos pisos, sota una gran volta de roca anomenada Betatakin («la casa de l'ampit», en navajo), que fa 150 metres d'altura. El sector amb més presència índia passada i present és el quadrant nord-est de l'estat, entre Monument Valley –ja fregant Utah– i Gallup, a Nou Mèxic. Uns 70 quilòmetres a l'est de monument Valley hi ha el punt conegut com a Four Corners («quatre cantons»), on coincideixen les fronteres de quatre estats: Utah, Arizona, Nou Mèxic i Colorado.

Avui encara hi ha indis a Arizona, però fora de les seves terres sagrades. Molts viuen en remolcs i barraques de fusta, en reserves. A les dinou ètnies índies que viuen a l'estat els queda poc més que l'idioma i l'artesanía més o menys artificial per vendre als turistes. Alguns indis establerts a les poblacions més estratègiques quant a moviment de visitants –Flagstaff, Page o Kayenta, camí de Monument Valley– s'han convertit en guies turístics per als que s'atreveixen a fer *trekking*, barranquisme o navegació en canoa pel Colorado. De totes les ètnies, la més nombrosa és la hopi-navajo, formada per uns 160.000 individus, i que manté viu el seu llenguatge, fins i tot amb mitjans de comunicació propis. La seva reserva té una extensió considerable, equivalent al conjunt de comarques de Girona.

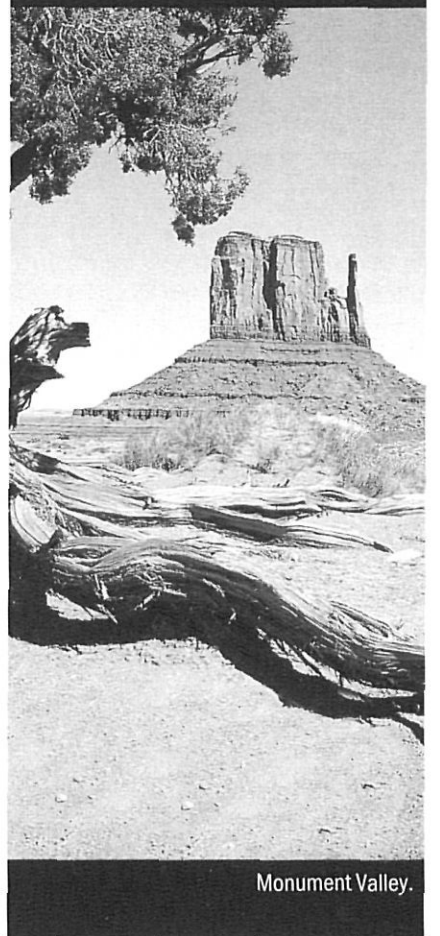
Una de les experiències més profitoses d'aquest viatge és fer nit en un poble d'aquells en què el centre

d'activitat es redueix a un Main Street (carrer Major), on hi ha l'oficina del xèrif, l'oficina del Post Office, els restaurants estil *saloon*, i on s'instal·len parades de menjar, de roba, d'herbes medicinals, eines i altres andròmines els dies de festa. Els vilatans, en aquestes diades, convençuts que qualsevol oportunitat és bona per mantenir l'orgull del vell Oest, no dubten a sortir al carrer vestits de cow-boy, sense cap vergonya, cartutxeres i pistoles incloses. Són gent afable, amb cara de salut, i un punt naïf, que s'entusiasmen si els fotografies, i que no dubten a enganxar conversa a la mínima sospita que el seu anglès nasal serà mitjanament comprès. Cal dir-ho: practiquen fervorosament el *Cata... què?* quan se'ls parla de Catalunya, i no és estrany que situïn Barcelona a Sicília o a llocs més impensats. Però el seu tracte amb els forasters és més que correcte. Qualsevol demanda d'informació serà atesa, i s'acompanyarà de tota mena de detalls. Cal, però, respectar sempre les regles del joc i de convivència. En això són estrictes. Contravenir alguna norma social, el seu *american way of life* o –ja no diguem– la llei pot ser motiu de repulsa automàtica i general.

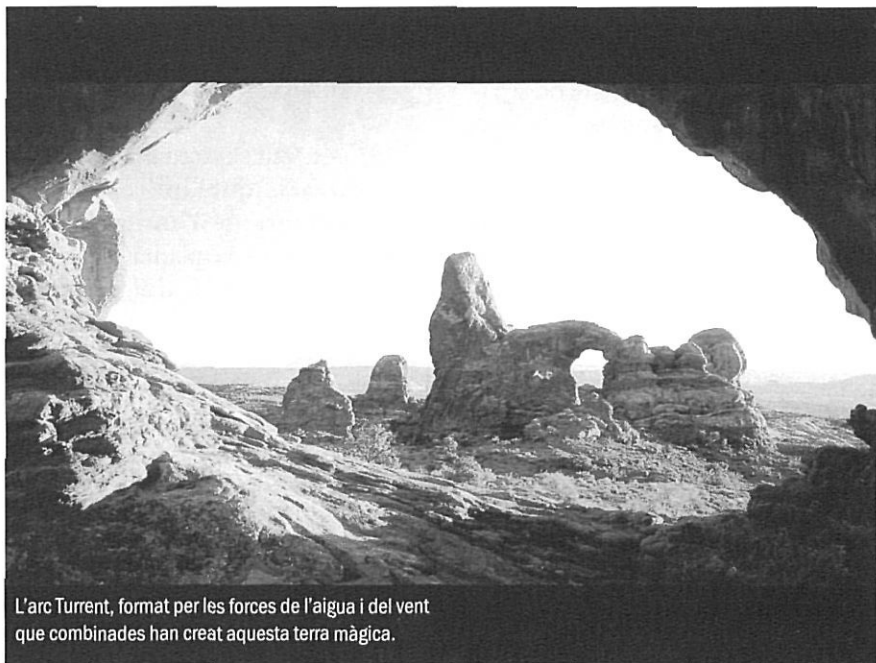
Els àpats constitueixen una altra oportunitat –a vegades necessitat– d'establir conversa. La prevenció europea contra la gastronomia ianqui no deixa de ser un mite com tants d'altres, perquè, tot sigui dit, als EUA es menja bé i abundantment a preu raonable. El problema, en tot cas, és saber escollir entre tanta especialitat local o importada –de Mèxic, del Japó o, darrerament, de Grècia– allò que ens pugui convenir més. Un cop superat el sempre llarg procés de seleccionar els primers plats –perquè a tot arreu sembla que tinguin infinites variacions de complements, salses i maneres de servir una simple amanida–, la resta ja és fàcil. Com a molt, s'ha de procurar evitar algun plat massa picant d'inspiració mexicana, cuina força estesa als estats del sud-oest. A tenir en compte: en general, es pot repetir tant com es

Cliff Palace.

Monument Valley.

L'arc Turrent, format per les forces de l'aigua i del vent que combinades han creat aquesta terra màgica.

Oatman, a tocar Nevada i Califòrnia, és un dels pobles fantasma nascut de la febre de l'or. Actualment el turisme hi dona un alè de vida durant l'època estiuenca.

La competició entre edificis per buscar l'efectivisme més absolut és un joc com tants altres de Las Vegas. La piràmide de l'hotel Luxor amaga dins seu 36 pisos d'habitacions, restaurants i casinos.

vulgui de begudes com cola, te amb gel, cafè o altres refrescos en els àpats. Però una consumició alcohòlica, encara que sigui cervesa, aixecarà immediatament les sospites i la demanda de documentació per part de la cambrera si hom fa cara de tenir menys de 25 anys.

En una petita desviació cap al sud de l'omnipresent Interstate 40, ja en direcció a Nou Mèxic, es troba una altra meravella natural de magnituds fora mesura. És el Meteor Crater. Com el seu nom indica, és un cràter, però no pas volcànic, sinó producte d'un impacte meteorític, fa uns 200.000 anys. El resultat és una gran cassola, perfectament circular, de 1.300 metres de diàmetre i 190 de fondària. L'espectacularitat del lloc és més evident pel fet que es troba enmig d'una plana enorme i pelada que en fa destacar els límits. Un museu instal·lat a la carena oriental del cràter descriu al visitant la història del lloc, les seves característiques més importants, i dona ocasió de contemplar i tocar grans blocs meteorítics caiguts arreu del planeta, roques de la Lluna, càpsules espacials i altres elements de l'astronàutica nord-americana. No cal dir que és possible adquirir fragments del gloriós meteorit local a un preu que varia en funció del volum de la peça. Tant Califòrnia com Arizona i Nou Mèxic han desenvolupat des de començament de segle una investigació astronòmica de primera línia, gràcies als seus cels transparents. Una passejada en una nit de final de primavera, quan la temperatura és ja raonable, és un espectacle que té poc a envejar a les nits saharianes.

Tant Meteor Crater com el famós i arxiconegut paisatge de Monument Valley –utilitzat fins a la náusea als anuncis d'una coneguda marca de cigarrets– formen part de l'escenografia de moltes pel·lícules. Cal afegir a aquests «exters» els de la població de Sedona, avui refugi d'artistes, escriptors i genis diversos. Els rius del voltant, encaixats entre formes rocalloses d'un color salmó estri-

dent, són actualment la meca dels campistes i dels buscadors d'exterior per a les sèries i films d'època. Sedona és també un centre d'art indi, on els turistes solen acabar carregats de nines *kachina*, de *tomahawks* i de *dream catchers*, una mena d'anelles amb una xarxa decorada amb plomes i pedretes que serveixen, segons els nadius, per capturar i fer repetir els somnis agradables.

Els mapes de carreteres assenyalen de tant en tant en vermell noms de llogarrets que tenen en comú la descripció *ghost town*, o poble fantasma. Són, efectivament, pobles abandonats, conseqüència d'una explotació minera que prometia massa, o per l'aïllament en què quedaren després d'un sempre anunciat i mai fet realitat ferrocarril. El seu aspecte és, indiscutiblement, el que s'espera dels pobles de l'Oest de final de segle XIX o començaments del XX: tot fusta i pols. Alguns, com Oatman, han estat restaurats per acollir visitants, i tenen la vida artificial dels parcs temàtics. Almenys, però, tenen la gràcia d'haver estat vius de veritat alguna vegada.

La sorpresa de Las Vegas

D'Arizona cap a l'est o al nord, hi ha moltes milles de no-res, fins que no s'arriba a centres importants com Denver o Salt Lake City. Però, a l'altra banda del Colorado, just entrar a l'estat de Nevada, hi ha un punt d'atracció de primer ordre: Las Vegas.

Abans d'arribar-hi, es passa per l'enorme presa Hoover, o Hoover Dam, com diuen allà. Es tracta d'una obra faraònica de les que impulsà als anys 30 el govern, per empentar l'economia nacional després de la sotragada borsària del 29. La presa –també escenari de pel·lícules d'acció– ha format un embassament extraordinari enmig del desert: el llac Mead. Centre d'esports aquàtics i magatzem descomunal d'energia i d'aigua, el llac Mead és la benvinguda a Las

Vegas, una altra incongruència enmig d'enlloc.

La ciutat de Las Vegas no arribava als 25.000 habitants als anys 50. Ara en té només 280.000. Però els visitants que s'hi deixen caure cada setmana –i més els caps de setmana– es compten per desenes de milers.

Las Vegas sorprèn. No té res a veure amb llumetes de colors

Casino amb màquines escurabutxaques a l'interior de l'hotel Luxor, a Las Vegas.

anunciant casinos i sales de joc. Va començar així, amb uns quants establiments a l'entorn del famós –i passat de moda– carrer Fremont. Això és gairebé història. Las Vegas és, ara, una pila d'hotels en forma de parc temàtic, al llarg de l'avinguda coneguda com a The Strip. Cadascun d'aquests hotels és un món en si mateix. Una piràmide de vidre fosc i acer de 30 pisos d'altura, buida per dins, amb temples egipcis i restaurants a dins i a fora, i que a la nit s'il·lumina de la punta amb el reflector més potent del món: la vuitena meravella? No, simplement l'hotel Luxor.

Un conjunt de gratacels de colors, a imitació de l'Empire State i d'altres edificis similars, d'alçades no inferiors als 35 pisos, envoltat per totes bandes per una muntanya russa, i amb 4.000

habitacions: és el nou hotel New York New York.

Avingudes i places cobertes, amb restaurants i centres comercials, conjunts estatuaris colossals robotitzats, que imiten l'art i l'arquitectura de l'antiga Roma: simplement és la planta baixa del Caesar's Palace. I així podríem continuar, des d'hotels ambientats segons els cànons i els canons de la pirateria carib, amb els galions corresponents a mida natural embolicats en un combat naval, fins als teatres i sales de concerts que cada nit acullen famosos artistes de tot el país. Això és Las Vegas, un paradís on tot és permès –fins i tot fumar!–, on tot és culte a la sorpresa, al diner i al joc. El sexe –qui hi és– segueix la tradicional discreció –o hipocresia– americana en aquest aspecte. Tot, allà, és fàcil, pensat, agradable i somrient: als carrers et pots passejar sota vaporitzadors d'aigua que pal·lien la tremenda calor de l'estiu. Als casinos, diuen les males llengües que hom deixa anar ozó a l'aire per euforitjar els clients. I els hotels i restaurants fan preus especialíssims entre setmana, que és quan cal anar-hi si no s'és addicte al joc, ja que es pot veure tot sense aglomeracions. El cap de setmana és la bogeria: de preus, de gent i d'apostes. Una nit d'estiu qualsevol, hi pot haver fàcilment en tot el conjunt de casinos 150 milions de dòlars en joc en un moment donat.

Les màquines escurabutxaques són pertot arreu, fins i tot a les sales d'espera dels aeroports. Els casinos de la ciutat deuen ser els únics del món que deixen als seus clients entrar-hi amb sandàlies, samarreta de platja o com els vingui de gust. El cas és que juguin, que apostin, encara que sigui per provar-ho, per dir que han apostat al cafarnaüm de Las Vegas.

L'experiència de ser-hi, de veure-ho per creure-ho, passa per damunt de qualsevol consideració sobre gustos, ètiques i prejudicis.